

cau, *espinavessa*, *Espinavessa*, *Spinavera*, *espinavis*, *espinavineta*, *cospins/gospins*, *espinifer*.

ESPINACS, de l'hispano-àrab **ispināḥ* id. (també *izpināḡ*, àrab oriental *'isfānāḥ*, *isbānāḥ*, àrab africà *'isfānāḡ*), provinent del persa *ispānāḥ*. □ 1.^a doc.: *espinagos* fi S. XII.

«Inter *espinagos* et porres debet ---» en un doc. català força llatinitzat (BABL VII, 112); «2 diners *spinacs*» en uns comptes de Pere el Gran, de 1262 (FSoldevila, *Pere II*, III, p. 429); «pot hom anedir tostemps *espinac* o bletz ben tendres e no vermeyls», Arnau de Vilanova (NCL II, 160); d'un doc. ross. de fi S. XIII el citarem s. v. *porrat* (RLR XI, 175); «revenedores de cols e de *spinachs* e de melons», 1377 (CaCandi, *MiHistCat.* I, 145); «puys, tornant-s'en casa apareyllava cols o *spinachs*», BMetge (*Valter*, NCL. x, 22.7); «la Verge Maria --- aparellà lo dinar, cols o *spinachs* e qualque poch de peix», StVicentF (vol. Harrison, f° 94v8); «done-li exarop de licçons --- ab blets menuts, que són *spinachs*», receptari val. de 1466 de Micer Joan (BABL VII, 325, i ja p. 32); «*spinachs* menja hom en l'avent de nadal, e aquets se volen sembrar en la vella luna de agost, e fan a regar a vegades, axí com o conexeràs ho auran mester» en la trad. del *Re Rustica* de Palhadi (S. xv), DBal.; «herba coneguda», 1507, Busa-N. (C, v, 5.11f.); «la hortalíça serà borràgens, chicoyres --- bledes, *espinachs*, blets ---» (en el *Libre de la Peste* gironí de 1587, 69); «vés a buscar *espinacs*, / minyona, puix tant ho vols; / mes guarda, que-ls caragols / no't toquen ab sos llimacs», VGarcia, Rector de Vallfogona.

En el Rosselló circulà una variant *espinarc*: «raves, cebes, ayls, laytugues, *espinarchs* e porrat», a. 1311, «de cols e d'*espinarchs*», 1367, «per *spinarchs* e cauls», 1392, mentre que el 1410 diu «*spinals* e altres legums» (*InvLC*, s. v. *caul*, *esp*-, *porre*); d'aquesta degué manllevar el francès la seva forma *épinard* [*espinarde*, 1331].

Altrament el mot s'aplicà també, per comparació sens dubte, a d'altres objectes: en un doc. ross. de 1363 sembla tractar-se d'una labor de seda: «tres cofes cirici operum de *spinarch*, de Barchinona» (*InvLC*). Més coneguts encara *espinacs* de ferro, que es clavaven en el sòl per impedir l'avenç de la cavalleria enemiga: «dos *spinachs* de ferre», doc. de Cervera de 1373 (BABL VI, 205), JoMartorell (cap. 24); «murex» (1507, Busa-N.).

Les formes ibero-romàniques port. *espinafre*, cast. *espinaca* [c. 1330-40], alt-arag. *espinay* (BDC xxiv, 169; RLiR XI, 88), postulen en comú una base hispano-àrabiga *'ispināḥ*, el *ḥ* de la qual va donar *f* en unes bandes, *k* a d'altres, com és corrent, i també va poder-se alterar en *g*: PAlc. registrà *izpināḡ* com a forma de l'àrab granadí, i els hispànics Abenalbéitar i Abenalaum usaren *'isfānāḥ*, variant que ja es llegeix en el Razí a la fi del S. ix. Les altres formes romàniques, fr. *épinard*, it. *spinace*, lomb. *spinaz*, semblen provinents indirectament o directa de l'ibero-romànic; el neogrec *σπανάχι*, *σπανάχι* (més recent el romanisme

σπανάχι), també és de procedència oriental. En canvi a Pèrsia la planta creix espont. i des d'allí degué transmetre's a l'àrab i després a nosaltres. Veg. DCEC, s. v.

Espinacal, V. *espina* *Espinada*, *espinadella*, *espinafada*, *espinal*, *espinalb*, *espinaler*, *espinar*, V. *espina* *Espinarc*, V. *espinacs* *Espinàs*, *espinat*, *espinavell*, *espinavessa*, V. *espina* *Espinadora*, *espinçar*, V. *pinces* *Espinella*, *espinella*, *espinescient*, -scència, *espineta*, V. *espina* *Espingar*, V. *espinguet*

ESPINGARDA, 'canó d'artilleria una mica més gran que el falconet, i més petit que la peça de batre', 'escopeta de foguer molt llarga', del fr. antiq. *espingarde*, *espingarde*, *espringale* 'màquina de guerra de llançar pedres', 'canó petit', derivat d'*espringaler* 'saltar, saltironejar', i aquest, del fr. ant. *espringuer* id., que prové del fràncic *SPRINGAN (a-al. ant. i ags. *springan*, ale. *springen*, angl. *spring*, esc. ant. *springa*). □ 1.ª doc.: c. 1460, JoMartorell.

«Tirant, qui stava armat a la proa, saltà en l'aygua; los moros, qui-l veren, cuytaren a ell per matar-lo, emperò Diaphebus, ab altres, ab ballestes e ab *espingardes* lo defensaven» (Ag. I, 368); també *spingarda* en un text civissenc de 1505 (Macabich, *Feud.*, 41) i en un de l'Urgellet de 1518 (*Spill de Castellbò*, Civis, f° 89r) i en diversos textos dels Ss. xv i xvi que citen el DAG. i AlcM. Una forma més antiga, corresponent a la fr. ant. en -gale apareix també en un doc. ross. de 1373, *spinguales* (dos cops) en l'*InvLC*; *espingala* en el *Torcimany* (§ 198.15) amb 14 rims en -*la*. D'aquesta hi ha documentació italiana i francesa des de primers del segle: p. ex. en un missatge d'Arnaldo cardenal legat a Climent V, des de Ferrara, a. 1309: «iactu cuiusdam maximae balistae quae dicitur *espingala*, letaliter vulnerato» (Finke, *Acta Ar.* III, 648) Altrament veg. DCEC, s. v. (II, 394-5).

DERIV.: *Espingarder*: en una llista dels sous guanyats pels tripulants d'una nau, figura, després del *remolar* (9 lliures, 18 sous) «lo *spingarder* --- 8 lliures», a. 1455 (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 246). *Espingard*. *Espingardada*. *Espingari*, terminació canviada per influència d'un mot com *alimari* o *endimari*.

ESPINGUET o ESPIGNET, i el verb ESPIGNAR, d'un so o crit agut o xisclador, mots només moderns i peculiars del català central, de formació probablement onomatopèica. □ 1.ª doc.: 1839.1

El DAG. ja el donà amb bones definicions: «so agut, voz chillona: l'*espinguet* del clarí, del flubioli; quin *espinguet té aquest noi!*», «*espingar*: sonar la gralla, la tenora, etc., qualsevol instrument de veu aguda», «*espignar*: fer crits o cantar alt i clar; sonar la trompeta». La variant amb -*gu*- fou molt usada i difosa per Verdaguier, des de l'*Atl.* de 1877: «un Geni agegantat / --- / *espignet* de la trompa que als móns, en sa agonía / cridarà al espantable juhí del Criador, / sa veu desbota rústega pel cel que s'incendia, / com de cent rodants carros traqueig retronador» (IV, 20a); «Les nines y donzells no preguen gaire, / que els